

บทที่ 2

ทฤษฎีหลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียน ครูผู้สอนจะต้องศึกษาหาสาเหตุ และแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้ในการแก้ปัญหาให้กับผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เป็นพิเศษ แตกต่างกันไป วิธีการที่สามารถช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียน วิธีหนึ่งก็คือ การจัดสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) ทั้งนี้เพราะว่าการสอนซ่อมเสริมจะช่วยแก้ไข ส่งเสริม ให้เด็กเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ให้สามารถเรียนทัน หรือพื้นฐานทางวิชาการสูงขึ้น (บันลือ พฤษะวัน 2519 : 15)

ความหมายของการสอนซ่อมเสริม

อ่ำไพ สุจริตกุล (2516 : 46) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า "การสอนซ่อมเสริมคือการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง และเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้แก่เด็ก เป็นการสอนที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู"

ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2520 : 25) กล่าวว่า

การสอนซ่อมเสริมเป็นบริการที่แยกจากชั้นเรียนปกติ เป็นการสอนเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ ๆ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู การสอนแบบนี้จึงมักทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มย่อย...

กรมวิชาการ (2521 : 33) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ 2

ลักษณะ คือ

1. การสอนซ่อม คือการสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนเรียนไม่ทันเพื่อนในชั้น เพื่อให้เรียนทันเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน หรือทันตามโครงการที่กำหนดไว้
2. การสอนเสริม คือการสอนนักเรียนที่ฉลาดให้ได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มที่ และเป็นไปในแนวทางที่ถูกที่ควร และเป็นประโยชน์

จินนาภา สีตบุตร (2521 : 6) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่า

การสอนซ่อมเสริม คือวิธีการที่ครูจะช่วยนักเรียน ให้บรรลุผลการเรียนแต่ละระดับได้ หรือเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกเหนือไปจากแผนการสอนปกติเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนให้กับนักเรียนที่ไม่สามารถผ่านเกณฑ์ของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

สมศักดิ์ สินธุระเวชย์ (2523 : 24) กล่าวถึงการสอนซ่อมเสริมว่า "การสอนซ่อมเสริมก็คือการให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้มีเวลาเรียนเพิ่มขึ้น ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เข้าใจขึ้น จนสามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด"

นักการศึกษาชาวตะวันตกหลายท่าน ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมไว้ดังนี้ คือ

เอ อี แทนสเลย์ (A.E.Tanslay 1969 : 84) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่า "การสอนซ่อมเสริมหมายถึงการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กหลังจากการวินิจฉัยแล้ว โดยแก้ไขให้สอดคล้องกับสาเหตุอันเป็นรายบุคคลไป"

เอ็ดเวิร์ด บลิเชน (Edward Blishen 1970 : 160 - 161) ให้คำอธิบายถึงการสอนซ่อมเสริมว่า "การสอนซ่อมเสริมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสอน ซึ่งจัดให้กับนักเรียนที่ประสบความล้มเหลวในการเรียนในระดับหนึ่ง ๆ"

นอกจากนี้ เดอโลว์ส อี โคชีวาร์ (Deloise E.Kochever 1975 : 18) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

การสอนซ่อมเสริมหมายถึงการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน ซึ่งมีการเตรียมการในแต่ละสิ่งที่จะแก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อช่วยให้นักเรียนเลิกนิสัยหรือทักษะ และการกระทำผิด ๆ พร้อมกับชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ด้วย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนมากขึ้น

จากความหมายของการสอนซ่อมเสริม ที่นักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวไว้แล้ว พอจะสรุปได้ว่า การสอนซ่อมเสริมก็คือการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนด้านต่าง ๆ ของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ในการเรียนรู้ให้เต็มตามสมรรถภาพของแต่ละบุคคล ตลอดจนเป็นการชี้แนะให้นักเรียนรู้จักตนเองดีขึ้นด้วย

หลักการของการสอนซ่อมเสริม

เพื่อให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมดำเนินไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยดี จำเป็นจะต้องมีหลักการสอนที่ตีเหมาะสม เพื่อช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนประสบผลสำเร็จในการสอนและการเรียน หลักการสอนซ่อมเสริมที่น่าสนใจ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอไว้มีดังนี้ คือ

สมจิตต์ ศรีธัญรัตน์ (2520 : 18 - 19) ได้ให้หลักการของการสอนซ่อมเสริมแก่ครูผู้สอน สรุปได้ดังนี้

1. จะต้องมึวิธีการสังเกตนักเรียนอย่างใกล้ชิด ในระหว่างเวลาเรียนในชั้น ครูควรมีบันทึกย่อเกี่ยวกับพฤติกรรม และผลการเรียนของนักเรียนด้วย
2. ควรรู้จักเลือกเวลาที่เหมาะสมที่จะทำการสอนซ่อมเสริม ซึ่งครูอาจจะพิจารณาไม่ให้เป็นเวลาที่ทำให้นักเรียนต้องเคร่งเครียดกับการเรียนจนเกินไป หรือรู้สึกว่าเป็นการลงโทษในการที่ตนต้องเรียนซ่อมเสริม แต่ควรให้นักเรียนได้เข้าใจว่า เป็นการเอาใจใส่และเห็นอกเห็นใจจากครูมากกว่า
3. ครูควรมีความรู้ความสามารถที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนด้วยการรู้จักหาความจริง เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดและประสบการณ์ในสิ่งที่ตนเรียนได้ง่ายขึ้น
4. ควรช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในการใช้วัสดุทัศนศึกษา หรือด้วยการเรียนจากของจริง
5. ครูควรจะต้องมีวิธีสอนตามลักษณะปัญหาของเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนและครูจะต้องมีความอดทน เข้าใจนักเรียน ถ้าครูพบปัญหาที่ร้ายแรงเกินไปกว่าที่ครูจะแก้ไขได้ด้วยตนเอง ก็ต้องปรึกษาบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น จิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาให้ช่วยเหลือ

อัญชลี แจ่มเจริญ และสุกัญญา อารีวรรณ (2523 : 123 - 125) ได้เสนอหลักการของการสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่อ่อนและนักเรียนที่เรียนดีไว้ดังนี้

หลักการสอนซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนมี 7 ประการ คือ

1. ศึกษาสาเหตุของปัญหาที่ทำให้นักเรียนเรียนอ่อน เช่น หยุคเรียนมั่ว ๆ เพราะสุขภาพไม่สมบูรณ์ ร่างกายพิการ สติปัญญาต่ำ เพื่อหาทางสอนซ่อมเสริมให้ตรงกับสาเหตุ
2. ชี้แจงปัญหาให้ผู้ปกครองของนักเรียนเข้าใจเพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาหรือสาเหตุนั้น ๆ
3. ถ้านักเรียนเรียนอ่อนหลาย ๆ วิชา ควรแก้ไขหรือสอนซ่อมเสริมทีละอย่าง ไม่ควรสอนครั้งเดียวหลาย ๆ วิชา
4. ระยะเวลาในการสอนซ่อมเสริม อาจสอนในเวลาเรียน ก่อนเข้าเรียนในตอนเช้า ขณะพักรับประทานอาหารกลางวัน หรือหลังจากเลิกเรียนแล้วในการสอนแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้เวลาในการสอนนานเกินไป
5. ไม่ควรสอนในสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้วซ้ำอีก ถ้าจำเป็นต้องท้าวความหรือทบทวนความรู้เพื่อให้ติดต่อกัน หรือเกี่ยวโยงกัน ควรใช้เวลาเพื่อการนั้นเพียงระยะสั้น ๆ
6. วิธีสอนควรจะใช้วิธีการใหม่ ๆ ไม่ซ้ำกับวิธีการเดิมที่นักเรียนเรียนมาแล้ว ตลอดจนอุปกรณ์การสอนก็ควรจัดเพิ่มให้แปลกออกไปจากเดิม
7. หลังจากที่มีการสอนซ่อมเสริมแล้ว ครูต้องติดตามผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 76 - 77) ได้กล่าวถึงหลักการสอนซ่อมเสริมไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องรู้ข้อบกพร่องของนักเรียน เพื่อจะได้ช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมการเรียนรู้ให้แก่กันได้ถูกวิธี จึงต้องมีการสำรวจข้อบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจำเป็นต้องทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การทดสอบหรือจากการสอบถามเพื่อรู้จุดอ่อนของนักเรียนแล้วจึงลงมือทำการสอน และเมื่อสอนไประยะหนึ่ง จึงทำการทดสอบซ้ำอีก เพื่อให้รู้ถึงความงอกงามของนักเรียน

2. การสอนซ่อมเสริมจะต้องเริ่มจากสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้หรือเริ่มเรียนจากจุดและสภาพที่เขาเป็นอยู่ ครูจึงต้องรู้พื้นฐานและประสบการณ์ต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อจะได้จัดบทเรียนได้เหมาะสมกับความสามารถ ความต้องการและความสนใจของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนตรงกับความสามารถเฉพาะอย่างของเขา ครูจึงต้องเอาผลการทดสอบมาพิจารณาเป็นแนวทางที่จะช่วยเหลือแก่นักเรียนให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ

3. เลือกวัสดุการสอนตลอดจนวิธีสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน ในการสอนซ่อมเสริมครูจึงต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น และพยายามเปลี่ยนเทคนิควิธีสอน ตลอดจนถึงกิจกรรมจากที่เคยใช้สอนเด็กปกติ เพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนมากที่สุด

4. ครูจะต้องเป็นผู้คอยกระตุ้น และให้กำลังใจแก่นักเรียน ให้นักเรียนเกิดความอบอุ่นและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งดีกว่าการบังคับ หรือการทำโทษ โดยครูควรยึดถือหลักดังนี้ คือ

4.1 ให้นักเรียนเข้าใจครูได้ถูกต้องว่าครูเป็นผู้ให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักเรียน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ และให้ความเป็นเพื่อนแก่นักเรียนเสมอ โดยครูควรเป็นกันเองกับนักเรียน และสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ดีขึ้น

4.2 ให้นักเรียนได้มีโอกาสให้ปฏิบัติจริง และมีโอกาสประสบความสำเร็จในงานที่ทำนั้น โดยเริ่มจากงานง่าย ๆ ไปหายาก มีการให้กำลังใจและชมเชย ให้นักเรียนได้ประเมินผลงานเอง เพื่อให้รู้ความก้าวหน้าของตน ซึ่งครูอาจทำได้โดย

ก. ชี้แจงข้อบกพร่องเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ

ข. ทำกราฟหรือแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าของนักเรียน

5. ให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง ให้เกิดความภูมิใจในความสำเร็จของตน และส่งเสริมให้มีความพยายามยิ่งขึ้น

6. ควรเปลี่ยนแปลงวิธีสอนเป็นแบบต่าง ๆ การใช้วิธีเดิมสอนซ้ำซาก ถ้านักเรียนไม่เข้าใจ จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและหมดกำลังใจ

7. ฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่น อาจจะเป็นนักเรียนชั้นเดียวกันที่เรียนทัน หรือเรียนเก่งให้ช่วยเหลือเพื่อน หรือนักเรียนชั้นสูงกว่า เมื่อมีเวลาว่างให้ช่วยสอนรุ่นน้อง จะทำให้นักเรียนเข้าใจดี ทั้งนี้ครูต้องคอยดูแลด้วย

เอ อี แทนสเลย์ (A.E. Tanslay 1969 : 84) ได้ให้หลักของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

1. การวินิจฉัยข้อบกพร่องและการสอนเพื่อแก้ไข ต้องรีบกระทำในระยะต้น ๆ ก่อนที่ข้อบกพร่องนั้น ๆ จะติดเป็นนิสัย เพราะยากที่จะแก้ไขภายหลัง
2. ไม่มีวิธีการใดที่ดีที่สุดในการสอนซ่อมเสริม ทั้งนั้นวิธีการและเทคนิคที่จะเลือกมาใช้ ควรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อบกพร่องของนักเรียน ซึ่งได้ผ่านการวินิจฉัยมาแล้ว
3. ครูผู้สอนซ่อมเสริมต้องให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน สร้างความสัมพันธ์อันดี มีการให้กำลังใจและความหวัง ทั้งต้องเป็นคู่อคิดในการแก้ปัญหาให้กับนักเรียนด้วย
4. ครูต้องทราบระดับความสามารถของนักเรียน เพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถ ให้เขามีโอกาสได้รับความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้เกิดกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

เอ็ดเวิร์ด บลิชเชน (Edward Blishen 1970 : 160 - 161) กล่าวแนะนำหลักการของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

1. การสอนซ่อมเสริม ควรมีพื้นฐานจากการประเมินธรรมชาติหรือสาเหตุของความล้มเหลว ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจวินิจฉัยว่าผู้เรียนมีความบกพร่องในด้านใดจะมีประโยชน์ในการวางแผนงานการสอน การสร้างหน่วยการเรียนรู้และแบบฝึกสำหรับการสอนซ่อมเสริม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายและวางแผนการสอนโดยจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมก็เพื่อต้องการให้ผู้เรียน มีความกระจำในรายวิชาต่าง ๆ ที่ต้องเรียนซ่อมเสริม
3. สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการสอนซ่อมเสริมคือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน
4. การสอนซ่อมเสริมควรจะเป็นแรงจูงใจประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถขจัดความรู้สึกที่ว่าตนต้องประสบความล้มเหลวในการเรียนให้หมดไป

จุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริม

การเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์หลายประการ จุดประสงค์ใดที่ครูทำการสอนและประเมินแล้วผู้เรียนยังไม่สามารถจะบรรลุได้ ก็เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องจัดสอนซ่อมเสริมไว้ในจุดประสงค์นั้น ๆ นั่นคือจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมก็เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่พึงปรารถนา นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการสอนซ่อมเสริมไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ คือ

ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2520 : 30) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า " เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และมีจุดหมายปลายทาง คือ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้ใกล้เคียงกับสมรรถวิสัยของเด็กให้มากที่สุด"

อำไพ สุจริตกุล (2524 : 142) ได้กำหนดจุดประสงค์ของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

1. เพื่อช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ และทางการเรียนรู้
2. เพื่อช่วยขจัดปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน อันเนื่องมาจากนักเรียนที่เรียนไม่ทันเพื่อน
3. เพื่อให้นักเรียนแข่งกับตัวเอง จนสามารถเรียนได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
4. เพื่อให้นักเรียนเรียนได้ดียิ่งขึ้น ตามขีดความสามารถของตน

นอกจากนี้ พงษ์พิศ ทะคง (2526 : 47) ยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

เพื่อช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้า สามารถเรียนทันเพื่อน ช่วยให้นักเรียนที่เรียนไม่เข้าใจมีความเข้าใจมากขึ้น ช่วยให้นักเรียนที่เรียนแล้วยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมได้สัมฤทธิ์ผล ช่วยให้นักเรียนที่เรียนดี เรียนเก่งมีความฉลาดเฉลียวอยู่แล้ว ได้มีโอกาสเสริมความรู้ให้มากยิ่งขึ้น

เดอลัวร์ อี โคโนเชวา (Deloise E. Knochever 1975 : 18) ได้กล่าวถึง
จุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้สอดคล้องกันว่า

1. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามสมรรถภาพที่แท้จริงของตนอย่างเต็มที่
2. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนทางการเรียนของตนได้
3. เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน อันจะช่วยให้
ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนมากยิ่งขึ้น

จากข้อความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมที่กล่าวมาแล้ว
พอจะสรุปได้ว่า การสอนซ่อมเสริมมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการด้านการเรียน
ไปจนถึงขีดสุด ตามความสามารถของแต่ละบุคคล

ขั้นตอนในการจัดการสอนซ่อมเสริม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 103 - 104) ได้กำหนดขั้นตอน
ในการดำเนินการสอนซ่อมเสริม ไว้ในคู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช 2524 ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนสำรวจข้อบกพร่องของนักเรียน
2. หัวหน้าหมวดวิชาและครูผู้สอนพิจารณาข้อมูลร่วมกันแล้วรวมสิ่งที่เป็นข้อบกพร่อง
ของนักเรียนจัดแบ่งนักเรียนไว้เป็นกลุ่ม ๆ ให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจปรึกษาหารือกับ
ฝ่ายแนะแนวด้วย

3. ดำเนินการสอนซ่อมเสริมตามที่กำหนดไว้ จนนักเรียนบรรลุและสามารถ
พัฒนาการเรียนตามจุดประสงค์ที่วางไว้

4. ประเมินผลการเรียนซ่อมเสริม

พันทิพา อุทัยสุข (2524 : 30) ได้เสนอขั้นตอนของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า
ควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. วินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน
2. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม
3. ดำเนินการสอนซ่อมเสริม
4. ติดตามผลการสอน

อย่างไรก็ตาม การสอนซ่อมเสริมโดยทั่ว ๆ ไป ควรจะมีเพียง 3 ขั้นตอนเท่านั้น

คือ

1. วินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน
2. ดำเนินการสอนซ่อมเสริม
3. ติดตามผลการสอนซ่อมเสริม

การวินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน

สมศักดิ์ สินธุเวชช์ (2523 : 24) กล่าวว่า ก่อนการสอนซ่อมเสริม ผู้สอน จะต้องสำรวจก่อนว่าผู้เรียนนั้นมีจุดบกพร่องตรงไหน โดยมีวิธีการอยู่หลายวิธี

1. ใช้แบบทดสอบสำรวจทั่ว ๆ ไป แบบทดสอบชนิดนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจว่า นักเรียนมีความรู้เพียงไร

2. ใช้แบบทดสอบวินิจฉัย เพื่อค้นพบว่าเรื่องใด หรือองค์ประกอบของเรื่องใด นักเรียนยังไม่สามารถประสบความสำเร็จ

3. ใช้การสังเกตนักเรียนขณะทำงานในระหว่างที่ผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนทำงาน

4. ใช้การประชุมปรึกษาร่วมกับนักเรียน

5. ใช้การวินิจฉัยโดยนักเรียนเอง เพราะนักเรียนจะรู้ดีว่าตนเองไม่มีความรู้ในเรื่องใด

ในการพิจารณาว่า ผู้เรียนควรจะได้รับการสอนซ่อมเสริมหรือไม่นั้น ปกติจะยึดเกณฑ์เป็นหลัก โดยการเอาความรู้ ความสามารถของผู้เรียนไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถถึงเกณฑ์หรือไม่ ถ้ายังไม่ถึงเกณฑ์ต้องสอนซ่อมเสริม และเกณฑ์ที่ใช้เป็นหลักก็คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

นอกจากนี้ พันทิพา อุทัยสุข (2524 : 32) ได้กำหนดวิธีสำหรับการวินิจฉัยข้อบกพร่องของเด็กไว้ว่า ควรใช้หลายวิธีประกอบกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด วิธีการที่นิยมใช้ มีดังนี้

1. สังเกตการณ์เรียน ซึ่งจะเป็นการพิจารณาว่า ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนหรือไม่ มีสมาธิเพียงใด และมีปฏิริยาอย่างไรบ้าง

2. การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี เป็นการศึกษารื่องทั่ว ๆ ไปของเด็กบางคน ที่คิดว่ามีปัญหา โดยการศึกษาถึงความบกพร่องด้านต่าง ๆ ด้วย

3. การทดสอบในชั้นเรียน เป็นการศึกษามาจากการเรียนปกติในชั้นเรียน โดยดูจากผลการเรียนของการสอบแต่ละครั้ง และความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน

4. การทดสอบอย่างละเอียด เป็นการหาข้อบกพร่องในการเรียนของนักเรียน ให้ตรงประเด็นจริง ๆ ว่า ส่วนใดจะต้องแก้ไขบ้าง โดยปกติควรใช้ข้อทดสอบมาตรฐาน แต่ในประเทศไทยแบบทดสอบชนิดนี้มีไม่มากนัก ดังนั้นจึงใช้ข้อทดสอบที่จัดทำขึ้นเอง โดยพยายามออกข้อทดสอบให้ได้คำตอบอย่างชัดเจนถึงข้อบกพร่องของผู้เรียน

5. การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เป็นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ทั้งในด้านการเรียน และด้านอื่น ๆ

จากที่กล่าวแล้ว พอสรุปได้ว่า การวินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน อาจใช้วิธีการ ดังต่อไปนี้ โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเกณฑ์การตัดสินใจว่า จะต้องมีการสอนซ่อมเสริมหรือไม่

1. ดูผลการทดสอบในชั้นเรียนจากการเรียนปกติในชั้นเรียน
2. ใช้แบบทดสอบเพื่อทดสอบดูว่า นักเรียนยังไม่มีความรู้ในเรื่องใด
3. สังเกตผู้เรียนในขณะที่ทำงาน
4. ตรวจสอบแบบฝึกหัดและตรวจผลงาน
5. ปรึกษาหารือร่วมกับนักเรียน
6. ศึกษาผู้เรียนเป็นรายกรณี

การดำเนินการจัดการสอนซ่อมเสริม

ลักษณะของการจัดการสอนซ่อมเสริม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 101) ได้กำหนดลักษณะของการจัดการสอนซ่อมเสริมไว้ดังนี้

1. การสอนซ่อมเสริมในระหว่างชั่วโมงสอนปกติ เมื่อครูผู้สอนพิจารณาเห็นว่า

ยังมีนักเรียนส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจหรือยังปฏิบัติงานไม่ได้ก็จัดการสอนซ่อมเสริมให้ทันทีจนนักเรียนส่วนนั้นเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานได้

2. การสอนซ่อมเสริมที่ครูผู้สอนดำเนินการเอง โดยใช้ชั่วโมงว่างหรือนอกเวลาเรียน หรือในวันหยุดตามความเหมาะสม
3. การสอนซ่อมเสริมพิเศษแก่นักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการเรียนการสอนมาก เป็นเรื่องทางฝ่ายแนะแนวจะต้องค้นหาสาเหตุ และข้อมูลของนักเรียนคนนั้น แล้วนำมาสอนซ่อมเสริม
4. การสอนซ่อมเสริมที่จัดทำไว้ในตารางเรียน เป็นการจัดการสอนซ่อมเสริมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้จัดทำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง วิธีการในลักษณะนี้ เป็นเรื่องซึ่งทางฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน หัวหน้าหมวดวิชา และครูแนะแนวจะต้องร่วมกันดำเนินการ โดยจะต้องสำรวจว่านักเรียนหมวดใดมีความจำเป็นจะต้องสอนซ่อมเสริมอะไร แล้วกำหนดจัดนักเรียน จัดห้อง และกำหนดตัวครูผู้สอน กำหนดเรื่องที่จะสอน แล้วดำเนินการสอนตามที่ได้เตรียมการไว้

ลักษณะของการจัดการสอนซ่อมเสริมดังที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้นี้ สรุปได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การจัดการสอนซ่อมเสริมนอกกรอบแบบ การสอนในลักษณะนี้เป็นบทบาทของครูผู้สอนโดยเฉพาะ เป็นการซ่อมเสริมในระหว่างชั่วโมงสอนปกติ ชั่วโมงว่างนอกเวลาเรียน หรือวันหยุดตามความเหมาะสม
2. การจัดการสอนซ่อมเสริมในรูปแบบ เป็นการจัดการสอนซ่อมเสริมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ให้กำหนดไว้ในตารางเรียน จัดทำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้สอน และฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระยะเวลาในการจัดการสอนซ่อมเสริม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 10) ได้กำหนดระยะเวลาในการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า การสอนซ่อมเสริม ทางโรงเรียนหรือผู้สอนควรจะทำเป็น 3 ระยะ คือ

1. ภายหลังการประเมินผลก่อนเรียน ถ้าพบว่านักเรียนยังมีพื้นฐานความรู้ไม่พอ หรือยังไม่มีพฤติกรรมขั้นต้นก่อนเรียน ควรจะได้จัดการสอนซ่อมเสริมให้

2. ภายหลังจากประเมินผลระหว่างเรียน ถ้าพบว่า นักเรียนยังไม่ผ่านตามเกณฑ์ของจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ควรจะได้จัดการสอนซ่อมเสริมให้

3. ภายหลังตัดสินผลการเรียน ถ้านักเรียนได้ระดับผลการเรียน "0" ก่อนจะให้สอบแก้ตัว ควรจะได้การการสอนซ่อมเสริมก่อน

นอกจากนี้แล้ว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 99) ยังได้อธิบายไว้ในคู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ว่า การสอนซ่อมเสริมควรดำเนินการดังนี้

1. การสอนซ่อมเสริมก่อนการเรียนการสอน วิธีนี้เป็นการดำเนินงานเพื่อทำให้นักเรียนในกลุ่ม ซึ่งมีความแตกต่างกันในพื้นฐานความรู้ มีความรู้เบื้องต้น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งใหม่ ให้ความรู้พื้นฐานเท่าเทียมกันก่อน เพื่อว่า เมื่อสอนของใหม่นักเรียนจะสามารถเรียนได้โดยไม่ประสบปัญหาอันมีสาเหตุมาจากพื้นฐานความรู้เดิม

2. การสอนซ่อมเสริมในขณะที่ทำการสอน แม้นักเรียนที่เรียนกลุ่มเดียวกัน จะมีความรู้พื้นฐานเท่าเทียมกัน แต่เมื่อเรียนรู้ของใหม่ การรับรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนใหม่ย่อมมีความแตกต่างกัน นักเรียนบางคนอาจมีความรู้ ความเข้าใจตลอด นักเรียนบางคนอาจจะรับรู้หรือมีความเข้าใจประมาณครึ่งหนึ่ง และอาจจะมึนนักเรียนบางคนไม่เข้าใจเรื่องที่ครูสอนเท่าไรเลย ดังนั้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้การสังเกต ใช้การสอบถาม และวิธีการอื่น ๆ เพื่อจะทราบความแตกต่างของนักเรียน และดำเนินการจัดสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่ยังไม่บรรลุตามจุดประสงค์ จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจะต้องทุ่มเท และเสียสละให้แก่เรียนอย่างมาก

3. การสอนซ่อมเสริมรายวิชาหลังการสอบปลายภาค เพื่อสอบแก้ตัวเป็นการสอนซ่อมเสริมที่ดำเนินการหลังจากการวัดผลและประเมินผลการเรียนวิชานั้น ๆ ไปแล้ว และนักเรียนสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การสอนซ่อมเสริมขณะที่ทำการสอน และหลังการสอบปลายภาค ครูผู้สอนควรพิจารณาเลือกเอาเรื่องเฉพาะที่นักเรียนไม่รู้ ไม่เข้าใจ หรือไม่ผ่านเกณฑ์มาสอน มาทำความเข้าใจเพื่อให้นักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มิใช่การสอนทบทวนใหม่ทั้งหมด เพราะ "การสอนซ่อมเสริมมิใช่การสอนพิเศษ" ศิริกาญจน์ โกสมภ์ (2522 : 10)

วิธีการสอนซ่อมเสริม

สมศักดิ์ สินธุเวชญ์ (2523 : 25) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า การสอนซ่อมเสริมนักเรียนมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียนว่า ควรจะเลือกวิธีใดจึงจะเหมาะสม หรืออาจจะเลือกหลาย ๆ วิธีก็ได้ เช่น

1. นักเรียนสอนกันเอง ในการสอนซ่อมเสริมผู้สอนอาจจะคัดเลือกนักเรียนเก่ง ช่วยสอนนักเรียนที่ยังไม่บรรลุจุดประสงค์ โดยให้ช่วยสอนตัวต่อตัว หรือสอนเป็นกลุ่มย่อย ข้อดีที่ให้นักเรียนสอนกันเอง ก็คือนักเรียนใช้ภาษาแบบเดียวกัน และยังทำให้ผู้ช่วยสอนสนใจ การเรียนเพิ่มขึ้น เพราะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น
2. การสอนแบบตัวต่อตัว การสอนซ่อมเสริมแบบตัวต่อตัวระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะผู้สอนสามารถเลือกใช้ถ้อยคำ หรือวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียน สามารถจะชักจูงความสนใจของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิด และสามารถสอนได้ตรงตามที่นักเรียน กำลังมีปัญหา
3. การสอนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อความสะดวกควรจัดนักเรียนที่มีปัญหาเหมือน ๆ กัน อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการสอน และให้งานสลับหมุนเวียนกันไปทีละกลุ่ม นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะช่วยกันแก้ปัญหาความเข้าใจในบทเรียนซึ่งกันและกัน ร่วมมือซึ่งกันและกันไม่ทำให้ใครมีความรู้สึกมีปมด้อยหรือปมแค้น ผู้สอนนอกจากจะใช้ครูที่สอนประจำแล้ว ก็อาจจะเปลี่ยนให้ผู้อื่นสอนแทนหรือหมุนเวียนกันก็ได้
4. แบบเรียนสำเร็จรูป ในกรณีที่ผู้สอนพบว่านักเรียนมีปัญหาในการเรียนบางเรื่อง อาจจะใช้แบบเรียนสำเร็จรูป แบบง่ายไม่ซับซ้อนเป็นสื่อในการเรียน โดยนักเรียนแต่ละคนจะต้องอ่าน ทำแบบฝึกหัด และตรวจคำตอบของตนเองในแบบฝึกหัดสำเร็จรูปนั้น
5. เขียนคำถามเอง โดยการมอบหมายให้นักเรียนอ่านบทเรียนแล้วเขียนคำถาม จากบทเรียนนั้นลงบัตรคำ จากนั้นจึงเขียนคำตอบลงบนอีกด้านหนึ่ง เมื่อเขียนเสร็จแล้ว นักเรียนจับคู่ เพื่อฝึกหัดโดยถาม - ตอบ
6. ให้ทำกิจกรรมเพิ่มเติม ภายหลังการวินิจฉัยปัญหา ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจแล้ว แต่สมควรได้รับการฝึกทักษะเพิ่มขึ้นอีก ผู้สอนอาจใช้วิธีการมอบหมายงานให้ทำ เช่น ทำแบบฝึกหัดเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่า การสอนซ่อมเสริม ครูสามารถที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี การสอนจะได้ผลหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับครูผู้สอนซึ่งจะต้องทำความเข้าใจในวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ช่วยเหลือนักเรียนให้มีผลการเรียนดีขึ้น และขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่ายในโรงเรียน ตั้งแต่ครูประจำชั้น หัวหน้าหมวดวิชา ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสนับสนุนการสอน ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนด้วย

การประเมินผลการสอนซ่อมเสริม

ในการประเมินผลการสอนซ่อมเสริมนั้นอาจทำได้หลายวิธี ทั้งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหา และกิจกรรมของวัตถุประสงค์นั้น ๆ กรมวิชาการ (2524 : 101-102) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินผลการสอนซ่อมเสริมในคู่มือบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ไว้ดังนี้ คือ

1. การสังเกต ใช้ในการประเมินผลจุดประสงค์ ในเรื่องความคล่องแคล่วในการปฏิบัติตามวิธีดำเนินงาน
2. การตรวจผลงาน โดยการมอบหมายงานให้นักเรียนไปทำ ก็ใช้การตรวจผลงานเพื่อการประเมินผลได้
3. การสอบสัมภาษณ์ ผู้สอนอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์นักเรียนหลังจากที่มอบหมายกิจกรรมให้ไปปฏิบัติแล้ว
4. การสอบข้อเขียน ควรเป็นการสอบอย่างสั้น ๆ เฉพาะเรื่องที่จำเป็น ใช้เพื่อการทดสอบความแม่นยำ

เจมส์ อาร์ เลเวลเลน และบาร์บารา พาโซ นากิ (James R. Lewellen and Barbara Pashos Nage 1981 : 100) กล่าวว่า การประเมินผลการสอนซ่อมเสริม ควรเป็นแบบอิงเกณฑ์ (Criterion - referenced Test) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของรุ่ง เจนจิต (2523 : 17) ที่เสนอแนะว่า ควรประเมินผลการสอนซ่อมเสริมโดยอิงเกณฑ์ เพื่อวินิจฉัยว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถหรือบกพร่องในเรื่องใดหรือจุดประสงค์ข้อใด นอกจากนี้ เลเวลเลน และนากิ ได้ให้ข้อคิดเพิ่มเติมว่า การประเมินผลการสอนซ่อมเสริมแบบ

สังเกตควรประกอบเข้ากับการวัดและประเมินอย่างไม่เป็นทางการวิธีอื่น ๆ เช่น การเข้าชั้นเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การให้ไปค้นคว้าในห้องสมุด ความสม่ำเสมอในการส่งงาน การมีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถาม การทำแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น การสังเกตการทำงานอย่างมีระบบ การมีส่วนร่วมในงานกลุ่ม การทดสอบเนื้อหาวิชา การสอบปากเปล่า การวินิจฉัยตนเอง และการร่วมปรึกษาหารือกันระหว่างครูกับนักเรียน

นอกจากนี้แล้ว พันทิพา อุทัยสุข (2524 : 35) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมว่า ต้องมีการปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และมีความจำเป็นต้องกระทำ เพื่อให้ทราบว่า การจัดการสอนซ่อมเสริมที่กระทำอยู่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจเพียงใด และมีส่วนใบบ้างที่จะต้องสอนซ่อมเสริมใหม่ เมื่อมีการติดตามผลแล้ว ก็จะต้องนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการสอนต่อไป

วิธีการติดตามผลมีดังนี้

1. วัดความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะในด้านที่นักเรียนมีความบกพร่อง โดยมีการวัดผลอย่างสม่ำเสมอ เป็นระยะ ๆ
2. ตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ใช้วิธีการสังเกต เพื่อดูความสนใจในการเรียนของนักเรียนในวิชาอื่น ๆ โดยการสังเกตจากการร่วมกิจกรรมในกลุ่ม และสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงว่าเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่เพียงใด
4. ใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถาม เพื่อประเมินว่ากิจกรรมที่ใช้น่าสนใจเพียงใด และได้ผลเป็นอย่างไร

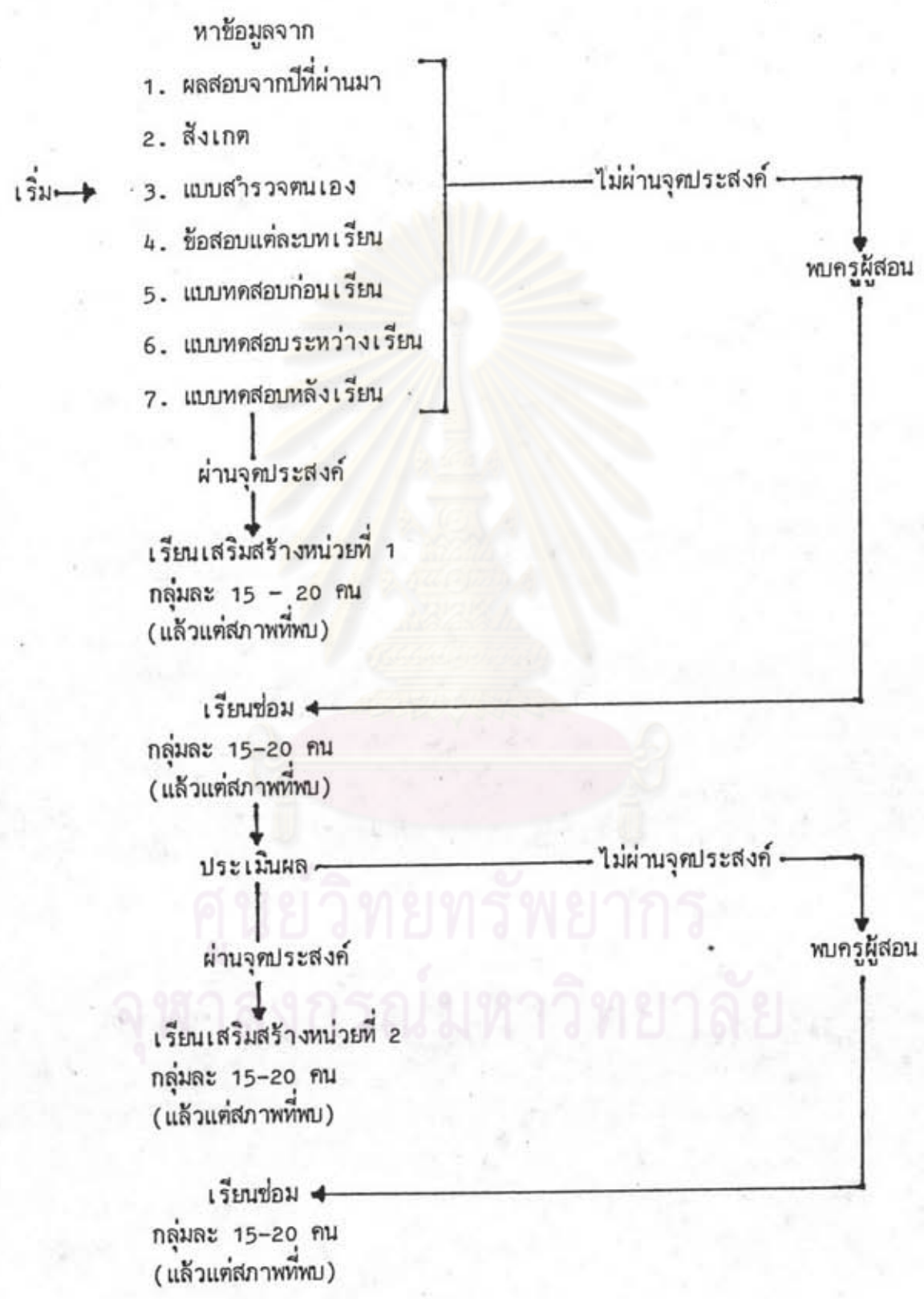
เมื่อได้ผลจากการติดตามแล้ว ก็นำย้อนกลับมาพิจารณาว่ามีปัญหาหรือบกพร่องตรงไหน จากนั้นก็ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การสอนซ่อมเสริมได้ผลดีที่สุด นักเรียนบางคนเมื่อเข้ารับการสอนซ่อมเสริมระยะหนึ่งแล้ว ปรากฏว่ายังมีข้อบกพร่องเดิมอยู่ ก็จะต้องเข้ารับการสอนซ่อมเสริมในเรื่องเดิมอีกจนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้ สำหรับบางรายอาจซ่อมเสริมข้อบกพร่องอื่นก่อนแล้วจึงกลับมาแก้ไขข้อบกพร่องเท่าที่ยังไม่สามารถแก้ไข

ในการดำเนินการสอนซ่อมเสริมนั้น ได้มีผู้พยายามสร้างแผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนของการสอนซ่อมเสริมไว้หลายท่าน ซึ่งโดยส่วนรวมแล้ว ก็เป็นแผนภูมิที่มีหลักการคล้ายคลึงกัน มีเฉพาะรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้นที่แตกต่างกัน เช่น แผนภูมิการดำเนินการสอนซ่อมเสริมที่เสนอโดยกรมวิชาการ (2524 : 105) แผนภูมิเสนอกระบวนการจัดสอนซ่อมเสริมของ สมนศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2523 : 29) และแผนภูมิการเสนอรูปแบบของการสอนซ่อมเสริมของ อัลเบิร์ต เจ. แฮร์ริส (Albert J. Harris, 1971 : 288) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 แผนภูมิที่ 2 และแผนภูมิที่ 3 ตามลำดับ

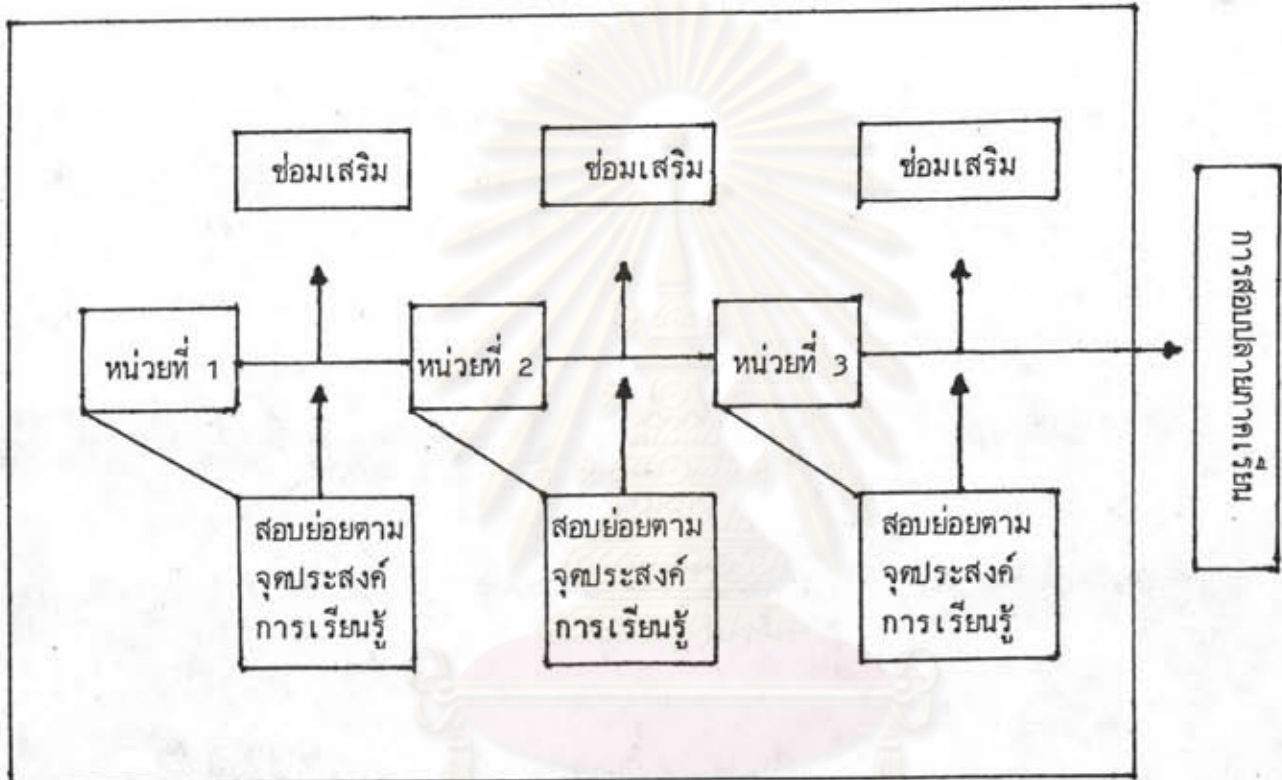
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงการดำเนินการสอนซ่อมเสริมของกรมวิชาการ (2524 : 105)

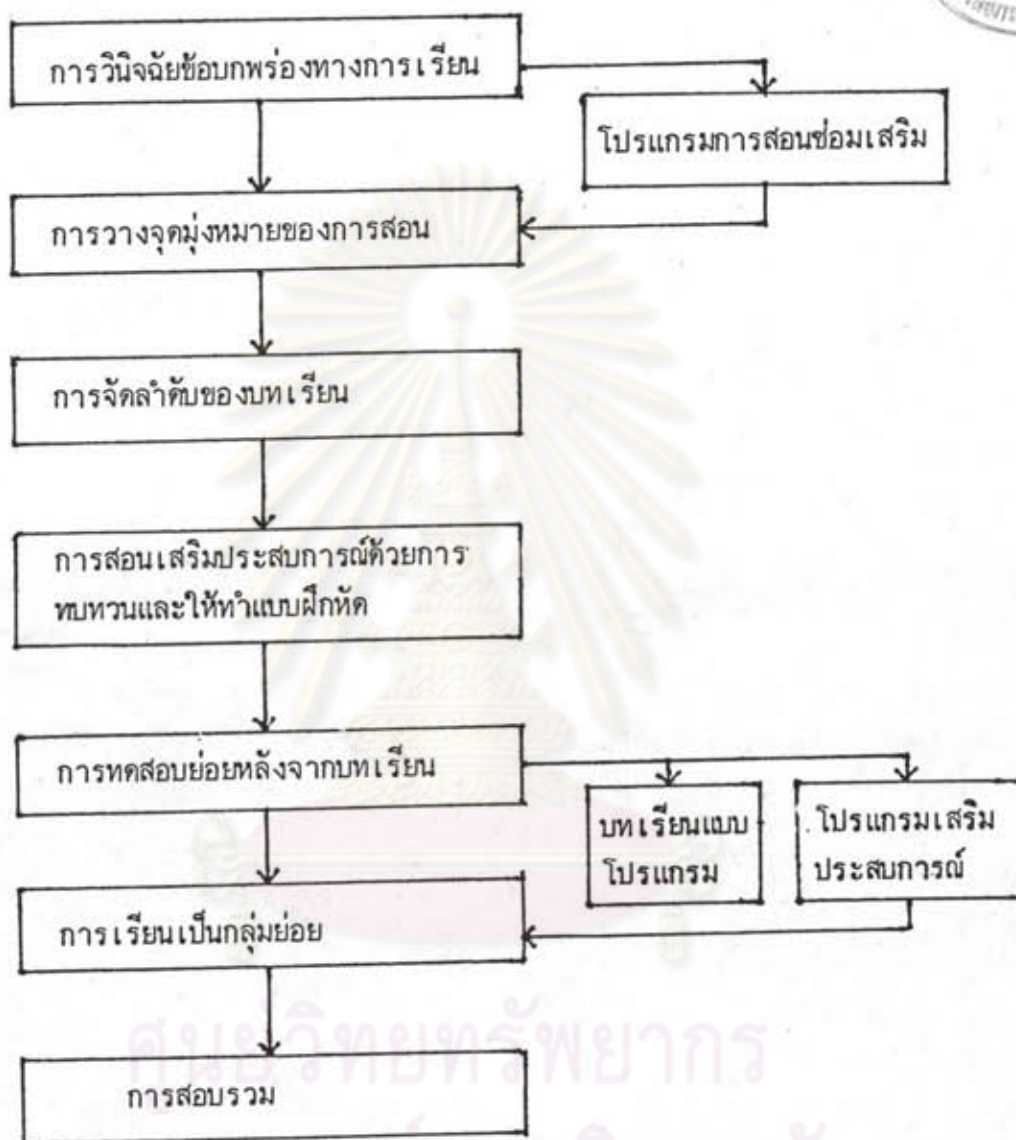
สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2523 : 29) ได้เสนอแผนภูมิของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึง การจัดประสบการณ์กิจกรรมฝึกทักษะต่าง ๆ ที่ดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่หน่วยการเรียนแรก จนถึงหน่วยการเรียนสุดท้าย รวมทั้งจะต้องคำนึงถึงกิจกรรมเพื่อประเมินว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์ของแต่ละหน่วยหรือไม่ และจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมด้วย

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการเรียนการสอนซ่อมเสริม ของ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2523 : 29)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการสอนซ่อมเสริม ของ อัลเบิร์ต เจ. แฮร์ริส
(Albert J. Harris, 1971 : 288)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริม

เนื่องจากการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทยได้เริ่มกระทำกันอย่างจริงจัง และอย่างเป็นทางการเมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ดังนั้นการศึกษาวิจัยในเรื่องการสอนซ่อมเสริมจึงยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านการจัดการสอนซ่อมเสริม ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและนำเสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้ของผู้วิจัยดังนี้

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการได้สำรวจสภาพปัจจุบันและความต้องการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2521 จากโรงเรียนจำนวน 368 โรงเรียน โดยการสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียน ผลการสำรวจพบว่าโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีปัญหาในการจัดบริการการสอนซ่อมเสริม คิดเป็นร้อยละ 47.40 ซึ่งแสดงว่าควรได้มีการปรับปรุงในบริการด้านนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 11 ได้วิจัยเมื่อปี 2523 เรื่อง "การสำรวจสภาพการจัดและสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2523" โดยทำการสำรวจการจัดและสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนที่จัดสอนซ่อมเสริมจริงกับโรงเรียนที่ไม่ได้จัดสอนซ่อมเสริม ในด้านความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม หลักการและวิธีการในการคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน การจัดเนื้อหา การจัดครูเข้าสอน การจัดการสอน การปฏิบัติต่อผู้ไม่เรียนซ่อมเสริม ประโยชน์ วิถีประสานงาน ความร่วมมือในการจัดสอนซ่อมเสริม และความคิดเห็น ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน ทำการสำรวจโดยการสอบถามผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและครูอาจารย์ที่สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด 6 โรงเรียน โรงเรียนประจำอำเภอ 29 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล 12 โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าโรงเรียนส่วนมากยังไม่ดำเนินการสอนซ่อมเสริม เนื่องจากผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม ผู้สอนไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการสอนโดยเฉพาะรูปแบบของการสอนซ่อมเสริม โรงเรียนขาดสิ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการสอนซ่อมเสริม เช่น รูปแบบของการสอน อุปกรณ์ อัตรากำลังครู ส่วนโรงเรียนที่ดำเนินการสอนซ่อมเสริมยังปฏิบัติไม่ถูกต้องหลักการของการสอนซ่อมเสริม นอกจากนี้โรงเรียนยังไม่ทราบแนวปฏิบัติในการจัดสอนซ่อมเสริม

เช่น วิธีคัดเลือกนักเรียน การจัดครูเข้าสอน เนื้อหาวิชา ขบวนการเรียนการสอน การจัดคาบสอน การปฏิบัติต่อผู้ที่ไม่ต้องเรียนซ่อมเสริม วิธีประสานงาน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนจะต้องให้ความสนใจ และเผยแพร่ความรู้ แนวปฏิบัติในเรื่องการสอนซ่อมเสริมให้มากขึ้น

ในปีเดียวกันนี้ วัฒนา ล่วงลือ (2523) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี" ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูประจำชั้นเป็นผู้จัดสอนซ่อมเสริมเองเป็นส่วนมาก โดยจัดสอนนอกเวลาเรียน ปัญหาที่ครูใหญ่และครูเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านครูผู้สอน ในส่วนที่เกี่ยวกับความสามารถในการสอน ส่วนปัญหาที่ครูใหญ่และครูเห็นว่าเป็นปัญหามากได้แก่ปัญหาด้านนักเรียน ด้านบริหาร สื่อการเรียนและด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและบริการต่าง ๆ

พงษ์พิศ ทะคง (2526) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 9" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจปัญหาและข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูเห็น ว่า โดยส่วนรวมโรงเรียนประสบปัญหาในด้านการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 อยู่ในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าโรงเรียนประสบปัญหาอยู่ในระดับมากในด้านการจัดการสอนซ่อมเสริม โดยเฉพาะในเรื่องความร่วมมือของครูผู้สอนในการจัดสอนซ่อมเสริมให้มีประสิทธิภาพและการขาดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการสอนซ่อมเสริม ทั้งนี้ผู้บริหารและครูได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ฝ่ายวิชาการหัวหน้าหมวดวิชาควรร่วมมือกันจัดระบบการสอนซ่อมเสริม โดยให้ครูแต่ละหมวดแจ้งเนื้อหาหรือรายวิชาที่จำเป็นต้องสอนซ่อมเสริมให้ฝ่ายวิชาการทราบ เพื่อจัดสอนซ่อมเสริมและสามารถติดตามผลการสอนได้ ส่วนในเรื่องการประเมินผลการสอนซ่อมเสริม โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนควรสร้างข้อสอบที่วัดตามจุดประสงค์ไว้หลาย ๆ ชุดเพื่อปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้น

บุญโชติ เจริญกุล (2527) ได้วิจัยเรื่อง "การสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 3" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้สอน และผู้สนับสนุนการสอนเกี่ยวกับสภาพการจัดและปัญหาการจัดการสอนซ่อมเสริม พบว่า ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้สนับสนุนการสอนส่วนใหญ่มักมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการสอนซ่อมเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทางด้านสภาพการจัดและปัญหาการสอนซ่อมเสริมพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสอนซ่อมเสริมของผู้บริหาร ผู้สอน และผู้สนับสนุนการสอนในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยปรากฏว่าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเป็นผู้จัดการสอนซ่อมเสริมมากที่สุด ลักษณะการจัดการสอน จะจัดการสอนในคาบการสอนซ่อมเสริมมากที่สุด ส่วนจุดประสงค์ในการสอนซ่อมเสริม จัดการสอนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนบทเรียนใหม่มีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เพื่อให้นักเรียนสอบแก้ตัว วิธีสำรวจข้อบกพร่องของผู้เรียน จะดูผลการสอบระหว่างภาคและปลายภาคมากที่สุด และการประเมินผลใช้วิธีตรวจผลงานมากที่สุด จากผลการวิจัยแสดงว่า การจัดการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 ยังไม่ได้ใช้กลไกทางการบริหารเข้าช่วยในการจัดการสอนซ่อมเสริมอย่างเต็มที่ ปล่อยให้เป็นการกระทำที่ของผู้สอนดำเนินการเองอยู่มาก

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2524 . 106 - 108) ได้สรุปปัญหาการจัดการสอนซ่อมเสริมที่น่าจะเกิดขึ้นในโรงเรียนพร้อมกับเสนอแนวทางแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางด้านการบริหาร

ขาดการติดต่อประสานงานของผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ

1.1 ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชาไม่รู้จะดำเนินการอย่างไร พูดชี้แจงแนะนำอะไรแก่ครูที่สอนไม่ได้ชัดเจนจึงปล่อยปละละเลย

1.2 ผู้บริหารไม่รู้ไม่เข้าใจ และไม่สนใจในการดำเนินการเรื่องนี้

การแก้ปัญหาทางด้านการบริหาร

ผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ตลอดจนหัวหน้าหมวดวิชา ควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักสูตรอย่างละเอียดถี่ถ้วน ร่วมกันวางแผนดำเนินการ การจัดการสอนซ่อมเสริม

ผู้บริหารหรือฝ่ายวิชาการ ควรจะได้ให้ความกระจ่างในวิธีดำเนินการจัดสอนซ่อมเสริมและติดตามประเมินผลการสอนซ่อมเสริมที่จัดขึ้น

2. ปัญหาด้านวิชาการ

2.1 ครูผู้สอนเห็นว่า ตนทำการสอนมานานแล้ว การสอนซ่อมเสริมเป็นการเพิ่มภาระให้มากขึ้น ทำให้จิตใจไม่อยากจะเสียสละ

2.2 ครูผู้สอนไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับความจำเป็นของการสอนซ่อมเสริม ยังฝังใจอยู่กับวิธีการสอนเก่า ๆ ซึ่งครูผู้สอนมีความสะดวกสบาย ไม่ต้องสนใจอะไรในตัวนักเรียน และผลที่จะเกิดแก่นักเรียน

2.3 นักเรียนให้ความสนใจน้อยไม่เข้าเรียนซ่อมเสริม

การแก้ปัญหาด้านวิชาการ

1. เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายวิชาการตลอดจนหัวหน้าหมวดวิชาจะต้องชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจในหลักสูตร และมองเห็นความจำเป็นของการสอนซ่อมเสริม ชี้แนะให้เห็นความแตกต่างของนักเรียน ในการรับรู้ในการทำความเข้าใจ ให้เห็นผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น เมื่อปล่อยให้ให้นักเรียนเรียนโดยบางคนรู้เรื่องบ้าง บางคนไม่รู้ไม่เข้าใจอะไรเลย และพยายามปลุกใจให้ครู อาจารย์ มีน้ำใจเสียสละเพื่อนักเรียน

2. จัดให้มีการแนะนำความรู้ทางด้านเทคนิค การประเมินผล การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ให้ครูสามารถประเมินผลได้โดยวิธีง่าย ๆ เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม การทดสอบย่อย เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ชี้แนะเทคนิคและวิธีการสอนซ่อมเสริมให้ครูผู้สอนได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติในการสอนซ่อมเสริม

4. ครูผู้สอนควรจะได้้นำเทคนิคใหม่ ๆ ทางด้านการสอนมาสอนซ่อมเสริม เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียน และเป็นการทำให้นักเรียนสนใจ เข้าใจง่ายขึ้น ไม่เบื่อหน่าย

5. ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการตลอดจนหัวหน้าหมวดวิชาให้ความช่วยเหลือ แนะนำเอาใจใส่ดูแลทั้งครูผู้สอน และนักเรียนให้ดำเนินการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

3. ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่-เวลา ห้องเรียนไม่เพียงพอ ปัญหาโรงเรียนผลัดเดียว และสองผลัด

การแก้ปัญหาด้านสถานที่-เวลา

1. ในกรณีที่โรงเรียนมีการเรียน การจัดการสอนซ่อมเสริมอาจจัดไว้ใน ตารางสอน หรือในช่วง Home-room หรือในช่วงเวลาพักกลางวัน หรือตอนท้ายของ ชั่วโมงก็อาจทำได้ ขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียนและความสะดวก เวลาที่ใช้สอนไม่จำเป็นที่จะ ให้ครบ 1 คาบ ใน 1 ครั้ง อาจเป็น 15 นาที 30 นาที หรือ 50 นาทีก็ได้ แต่ต้องครบ 1 คาบ ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้

สถานที่เรียนถ้าจัดตามตารางสอน ก็ต้องมีห้องเรียน แต่ถ้านักเรียน ในแต่ละกลุ่มมีน้อย ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ห้องเรียน โดยอาจพานักเรียนไปนั่งเรียนได้ร่วมไม้ หรือ บริเวณใดที่เห็นว่าเหมาะสม การจัดการสอนในโรงเรียนผลัดเดียว อาจมีวิธีการซ่อมเสริมที่ ต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคลากร ห้องเรียน และสภาพของโรงเรียน นั้น ๆ ด้วย

2. ในกรณีเป็นโรงเรียนสองผลัด อาจดำเนินการจัดแบบโรงเรียนผลัดเดียว ก็ได้ ถ้ามีห้องเรียนมากพอ แต่ถ้าขาดห้องเรียนก็อาจจัดโดยให้นักเรียนรอบเข้าไปเรียนซ่อมเสริม ในตอนบ่าย และนักเรียนรอบบ่ายก็ไปเรียนซ่อมเสริมในตอนเช้า ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความพร้อม ของบุคลากร ห้องเรียน และสภาพของโรงเรียนเช่นเดียวกัน

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการสอนซ่อมเสริมที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยข้อบกพร่อง ของผู้เรียน การดำเนินการสอนซ่อมเสริม วิธีการสอนซ่อมเสริม และการประเมินผลการสอน ซ่อมเสริม มีความสำคัญยิ่ง แต่จากการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้สนับสนุน การสอน ไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของการจัดการสอนซ่อมเสริม รวมทั้งไม่เห็นความสำคัญของการ สอนซ่อมเสริม จึงสมควรที่จะได้มีการวิจัยสภาพและปัญหาการจัดการสอนซ่อมเสริมที่ เกี่ยวกับการวินิจฉัยข้อบกพร่องของผู้เรียน การดำเนินการสอนซ่อมเสริม ระยะเวลาในการ จัดสอนซ่อมเสริม วิธีการสอนซ่อมเสริม และการประเมินผลการสอนซ่อมเสริม เพื่อจะได้ข้อมูล

นำไปปรับปรุงการจัดการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรม
สามัญศึกษา ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย